

Μακεδονία: Το αδιέξοδο των Εθνικισμών

Η προσπάθεια της τέως «Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» να αναγνωρισθεί από τη διεθνή κοινότητα και μάλιστα με το όνομα Μακεδονία, τροφοδότησε τις γνωστές εθνικιστικές εξάρσεις στη χώρα μας και έφερε στην επιφάνεια παρωχημένες ιδεολογίες που πολλοί πίστευαν πως είχαν οριστικά εγκαταλειφθεί. Η ΟΥΤΟΠΙΑ, επιθυμώντας να συμβάλει στην αντιμετώπιση του προβλήματος, ζήτησε τη γνώμη τριών διαπρεπών επιστημόνων: των ιστορικών Σπ. Ασδραχά και Β. Παναγιωτόπουλου και του πρώην Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών Μ. Σταθόπουλου. Δημοσιεύουμε εδώ τα τρία κείμενα, ως μια μικρή συμβολή στην προσπάθεια για ρεαλιστική αντιμετώπιση του προβλήματος από την ελληνική πλευρά.

Σπύρος Ασδραχάς

Θα απαντήσω συνολικώς, συνοπτικώς και επιλεκτικώς στα ερωτήματά σας κι αυτό για να μην εμπλακώ σε μια συζήτηση που θα με οδηγούσε στο γράψιμο ενός μεγάλου άρθρου: γιατί τα τέσσερα πρώτα ερωτήματά σας δεν εξαντλούνται σε σύντομες απαντήσεις και κυρίως γιατί δε συμμερίζομαι κάποιες βεβαιότητες που διαφαίνονται σ' αυτά. Αντιθέτως για μένα οι βεβαιότητες υπάρχουν αλλού. Πρώτη βεβαιότητα: είναι αδιανόητο στη νέα ονομασία της τέως Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας να μην υπάρχει η τελευταία λέξη ή ένας επιθετικός προσδιορισμός παραγόμενος απ' αυτή. Τούτο σημαίνει ότι για την ελληνική επιχειρηματολογία η λέξη Μακεδονία θα έπρεπε να έχει ένα και μόνο σημαίνόμενο, γεωγραφικό και σε καμιά περίπτωση πολιτισμικό. Δεύτερη βεβαιότητα: κανείς στην Ευρώπη ή στον υπόλοιπο κόσμο δεν επρόκειτο να πεισθεί από: ένα «ιστορικής» φύσης επιχείρημα, στηριζόμενο στην αχρονική σύνδεση της αρχαίας με τη σύγχρονη Μακεδονία, σύμφωνα με το οποίο η σημερινή Ελλάδα είναι ο εκλεκτός κληρονόμος της ελληνικής αρχαιότητας. Τρίτη βεβαιότητα: καμιά παγκόσμια ή το-

πική δύναμη δεν είχε λόγους να ενστερνισθεί την ελληνική άποψη και για το λόγο αυτό να υιοθετήσει την ελληνική διεκδίκηση. Αυτές οι τρεις βεβαιότητες θα έπρεπε να υπαγορεύουν τους διπλωματικούς χειρισμούς. Είμαι βέβαιος ότι τις είχαν και τις έχουν όσοι διαχειρίζονται την εξωτερική μας πολιτική. Και οι τρεις όμως δεν προσφέρονται στην εξάσκηση ψυχοκινητικού τύπου εσωτερικής πολιτικής.

Θα ήθελα ακόμη να προσθέσω ότι το επιχείρημα της εντοπιότητας σε συνάρτηση με το αντίστοιχο της συνέχειας, αν μπορεί, να μπει στο επίκεντρο μιας ιστορικής αναζήτησης, δεν προσφέρεται καθόλου στη θεμελίωση μιας εθνικής πολιτικής: οι τρεις σημερινές Μακεδονίες είναι προϊόντα ασυνχειών και όχι συνεχειών· η ελληνική Μακεδονία είναι αποτέλεσμα δυναμικής ανατοποθέτησης των πληθυσμικών αλλά και εθνικών της συντελεστών, αποτελεί μια από τις περιπτώσεις του εδαφικού δράματος του νέου ελληνισμού. Θα ήθελα ακόμη να θυμίσω ότι το κρατικό μόρφωμα της γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας είναι η εδαφική και κρατική μερίκευση μιας βουλγαρικής ιδέας, της αυτονομής μιας Μακεδονίας που δε γινόταν να ενσωματωθεί στο βουλγαρικό Κράτος, ιδέα που προσέκρουσε στον ελληνικό εθνισμό και μερικεύθηκε σε εδαφική, κρατικού επιπέδου, πραγματικότητα από τον Τίτο. Με ιρρεντιστικά, εξυπακούεται, σημαινόμενα.

Πρόκειται για τους Σλαβομακεδόνες. Ας υποθέσουμε ότι αντί να προσφύγουμε στους Ευρωπαίους εταίρους, προτείναμε στην ηγεσία των Σκοπίων να υιοθετήσουν το όνομα Σλαβική Μακεδονία· ας υποθέσουμε ότι οι τελευταίοι βρίσκαν τους λογαριασμούς τους με τους Αλβανούς, τους βλάχους και τους Βουλγάρους του Πιρίν και υιοθετούσαν την ονομασία αυτή· ας υποθέσουμε ακόμη ότι δελεαζόμενοι από την ευημερία που θα τους εξασφάλιζε η σφριγηλή ελληνική οικονομία υπερέβαλλαν σε καλή θέληση και αυτοχαρακτηρίζονταν, λόγου χάρη, Βαρδαροσλαβία: και στις δυο περιπτώσεις τι θα τους εμπόδιζε να διεκδικήσουν τους σλαβόφωνους της ελληνικής Μακεδονίας και μαζί μ' αυτούς οποιαδήποτε, πραγματική ή φανταστική, εδαφικότητα θα μπορούσε να τους προσγραφεί με τη βοήθεια, μάλιστα, μιας ψευδούς και συνάμα άκρως εθνικόφρονος ιστορίας; Γιατί βεβαίως δε θα διεκδικούσαν τον κόσμο της Ανατολής, δε θα διεκδικούσαν τους Ποντίους που εδραίωναν την ελληνική Μακεδονία. Φαντάζομαι ότι στην ελληνική Μακεδονία δεν υπάρχει κανένας εθνογενετικός οργανισμός που να δικαιολογεί τέτοιες απόψεις· νομίζω ακόμη ότι ούτε στην ελληνική Μακεδονία ούτε στη Μακεδονία του Πιρίν, ούτε στο Μελένικο ούτε στη Ζίχνα αναπτύσσεται ένα αυτονομιστικό κίνημα από το οποίο κινδυνεύει κάθε Μακεδονία, δυτική, ανατολική, ελληνική, βουλγαρική, σκοπιανή (γιατί όχι και αλβανική;). Το αιτούμενο είναι να μην υποδαυλίζουμε εμείς την εμφάνιση τέτοιων φοντουριστικών καταστάσεων. Γιατί, βεβαίως, χωρίς τους Σέρβους, τους Βούλγρους και τους Τούρκους το Κράτος των Σκοπίων, η αυριανή Βαρντάρσκα Μακεντόνιγια, δεν έχει καμιά δυνατότητα και κυρίως κανένα λόγο να επιδοθεί σε μια ιρρεντατιστική πολιτική με κύριο αιτούμενο τη Θεσσαλονίκη. Το πρόβλημα είναι τι κάνουμε εμείς ώστε το ζήτημα του Κράτους των Σκοπίων να μη γίνεται και τουρκικό ζήτημα, να μη γίνεται διεθνές ζήτημα.

Ας με συγχωρέσετε για το γελοιογραφικό τρόπο με τον οποίο διατυπώνω ζητήματα που, αν μη τι άλλο, ενέχουν το σεβασμό που επιβάλλει το σκορπισμένο αίμα, η διάψευση των επιθυμιών και ο ανεπίκαιρος μύθος, διάψευση και μύθος που σφράγισαν αδίκως την ελληνική αριστερά· ας μου επιτραπεί επίσης να θυμίσω ότι το μόνο υποκατάστατο στο σοσιαλιστικό μύθο που αφού έγινε εξουσιαστικό σύστημα αυτοδιαλύθηκε, είναι οι εθνισμοί, οι θρησκείες και, ώρες ώρες, η νοσταλγία των βασιλέων. Ας μου επιτραπεί ακόμη να θυμίσω ότι και οι τρεις τελευταίες αναφορές είναι άκρως ανεπίκαιρες και για το ευρωπαϊκό εγχείρημα και για την αμερικανική πραγματικότητα· ότι, επίσης, και οι τρεις αναφορές είναι χρησιμοποιήσιμες από τους ηγεμονισμούς, είτε ευρωπαϊκοί είτε αμερικανικοί είναι αυτοί – και στις δυο περιπτώσεις οικονομικοί, χωρίς αντίπαλο δέος.

Ποια είναι λοιπόν η εγγύηση που ένα Κράτος, το οποίο δεν μπορεί να υπάρξει παρά μέσω του εθνισμού, μπορεί να προσφέρει σε ένα άλλο Κράτος, σε μας, που δεν υφίσταται αποκλειστικώς μέσω του εθνισμού; Μέρα με την ημέρα, φυσικά, οι διεθνείς συμβάσεις, η διεθνής αλληλώς ισορροπία· χρόνο με το χρόνο, δεκαετία με τη δεκαετία και ό,τι άλλο θέλετε. Σεβασμός των συνόρων και τα συναφή. Όλα τούτα είναι εγγυήσεις, μικροχρονικές ή μακροχρονικές. Πριν απ' όλα δυνατότητα να κρατήσεις ο ίδιος τα σύνορά σου, όταν μάλιστα τα σύνορα αυτά είναι το μέγιστο που ήταν δυνατό να επιτευχθεί την ώρα της διαμόρφωσης των βαλκανικών κρατών: προϋπόθεση γι' αυτό το Κράτος δικαίου με αιτούμενο την κοινωνική δικαιοσύνη, τη συμμετοχή του κάθε ατόμου στις ανάγκες του άλλου ατόμου, της κάθε ομάδας στις ανάγκες της άλλης ομάδας, άρα το σεβασμό της ετερότητας. Όλα τούτα τα αυτονόητα μπορούν να στοιχειοθετήσουν τη μόνη εφικτή «προσφυγή» στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ενός Κράτους, του δικού μας, που υποτίθεται ότι είχε να διαδραματίσει ένα πρωταγωνιστικό ρόλο στη βαλκανική συνάφεια: θα συνίστατο στην προβολή ενός υποδείγματος συνεργασίας που θα ενείχε ζητούμενα εθνικά και περιφερειακά· προϋπόθεση όμως του υποδείγματος αυτού θα ήταν η διμερής σύμπτωση ως προς το περίφημο ζήτημα της ονομασίας και των τυπικών εγγυήσεων, σύμπτωση σ' αυτό που θα επιβάλλει τελικώς η διεθνής συγκατάνευση και θα βιωθεί ως εθνική ήττα.

Βασίλης Παναγιωτόπουλος

1.

Οποιαδήποτε ανθρώπινη ομάδα φθάνει σε σημείο πολιτιστικής, οικονομι-

κής και κοινωνικής ανάπτυξης που της επιτρέπει να διαμορφώσει ένα σχέδιο συγκρότησής της σε κράτος, έχει το αναφαίρετο δικαίωμα να προβαίνει και σε ανάλογη διεκδίκηση, τόσο εντός του κρατικού σχήματος μέσα στο οποίο είναι ως εκείνη τη στιγμή ενταγμένη, όσο και στο επίπεδο της διεθνούς κοινότητας της οποίας φιλοδοξεί να γίνει μέλος.

Τους δύο-τρεις τελευταίους αιώνες η διαδικασία αυτή είναι γνωστή ως εθνική συνειδητοποίηση και ως διαδικασία συγκρότησης των εθνικών κρατών. Ιδιαίτερα μάλιστα στη περιοχή μας, την ευρύτερη Βαλκανική, το φαινόμενο έχει πάρει σχεδόν διαστάσεις ιστορικού παραδείγματος.

Ωστόσο η διαδικασία αυτή δεν είναι ούτε αυτονόητη ούτε ανώδυνη. Η εθνική μορφοποίηση ενός λαού σε κρατικό σχήμα απαιτεί, πέρα από την εθνική του συνοχή, και ένα εδαφικό συνεχές που το κυρίαρχο κράτος δύσκολα εκχωρεί στις εθνοπολιτισμικές ομάδες που το συναποτελούν, όταν κάποια στιγμή αυτές διεκδικούν την απόσχιση τους.

Στην περίπτωση της «Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» τα πράγματα είναι κάπως ευκολότερα. Όχι μόνον προϋπάρχει ομόσπονδο κράτος με υψηλές κρατικές λειτουργίες αλλά αυτό έχει προικισθεί κιόλας με το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην απόσχιση, εάν αυτό το ζητήσει η πλειοψηφία των κατοίκων του.

Υπάρχει ωστόσο μια κρυμμένη πτυχή αυτού του προβλήματος που σε κάποιο βαθμό βρίσκεται κάτω από τη φορμαλιστική κρούστα της νομιμότητας και σαν δηλητηριώδες υπόστρωμα δημιουργεί το, κατά τα άλλα και για πολλούς, ακατανόητο «Μακεδονικό» πρόβλημα. Η κρυμμένη πτυχή που μόλις θέλω να υποδείξω, πιστεύοντας ότι η εξέτασή της επιδέχεται σοβαρότερη επεξεργασία και ανάλυση, είναι η ακόλουθη: η ομόσπονδη Μακεδονία δεν είναι κράτος-προϊόν της αστικής (εθνικής επαναστατικής) βίας και νομιμότητας αλλά είναι κράτος-προϊόν της σοσιαλιστικής βίας και νομιμότητας. Στη Νοτιοσλαβική ομοσπονδία δεν προσχώρησε ποτέ μία δημοκρατία της Μακεδονίας και ως εκ τούτου η αποχώρηση της αφορά και δεσμεύει αποκλειστικώς και μόνον τη μητρική της χώρα και όχι τη διεθνή κοινότητα, η οποία δεν είχε ποτέ αναγνωρίσει ένα τέτοιο εθνικό κράτος. Με άλλα λόγια η ομόσπονδη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας είναι υποχρεωμένη να δώσει ένα νέο αγώνα για να αποκτήσει την αστικοδημοκρατική της νομιμότητα και όλα όσα τη συνοδεύουν. Συνοπτικώς, να γίνει αποδεκτή από τους φίλους της και ανεκτή από τους αντιπάλους της.

Έτσι, το αφηρημένο δικαίωμα της εθνικής ανεξαρτησίας ενός λαού πρέπει να το δούμε σαν συγκεκριμένο πρόβλημα αγώνα αυτού του λαού για την ανεξαρτησία του, αγώνα ο οποίος είναι φυσικό να προκαλεί ανησυχίες ακόμη και αντιδράσεις σε όσους νομίζουν ότι θίγονται ή ότι αδικούνται.

2.

Το νέο κράτος θα ήταν επιθυμητό να δεσμευτεί προς την κατεύθυνση της ει-

ρήνης και κατά πάσαν πιθανότητα κάτι τέτιο θα γίνει. Αυτό όμως δεν αποτελεί καμιά εγγύηση για τη μελλοντική συμπεριφορά ενός ανεξάρτητου κράτους. Ο αλτρωτισμός ούτε επιβάλλεται ούτε αναστέλλεται από συνταγματικές ρυθμίσεις. Άλλωστε ποια συνταγματική ρύθμιση θα αποτρέψει αύριο τους Αλβανούς μουσουλμάνους της Δημοκρατίας αυτής να αγωνιστούν μαζί με τους ομοεθνείς τους του Κοσσυφοπεδίου για την απόσχιση, και ίσως την προσκόλλησή τους σε μια νέα μεγάλη Αλβανία;

3.4.

Το όνομα Μακεδονία παρά την αρχαιοελληνική του σηματοδότηση, νομίζω ότι ως όνομα κράτους παραπέμπει περισσότερο στη Μακεδονία της όψιμης τουρκοκρατίας της οποίας και διεκδικεί ένα είδος εθνικής συνέχειας. Αυτή η οθωμανική Μακεδονία που οι Αυστριακοί δεν κατόρθωσαν να ανακηρύξουν σε αυτόνομη ηγεμονία, διαμοιράστηκε με τους βαλκανικούς πολέμους του 1912-1913, ανάμεσα στις τρεις νικήτριες δυνάμεις, Ελλάδα-Βουλγαρία-Σερβία, κάτι που δεν κατασίγασε όμως οριστικά τις βαλκανικές αντιπαραθέσεις.

Η ενσωμάτωση της Μακεδονίας του Αιγαίου-νεοτεύκτη και αυτή έννοια – στην Ελλάδα, της Μακεδονίας του Πιρίν στη Βουλγαρία και της Μακεδονίας του Βαρδάρη στη Σερβία και εκείθεν στη Γιουγκοσλαβία, καθώς και οι εθνολογικές μεταβολές που επήλθαν έκτοτε στην περιοχή, δε νομιμοποιούν τη χρήση του ονόματος ως εθνικού και πάντως επιτρέπουν τη δυσπιστία των Ελλήνων απέναντι στη νέα εθνότητα και το νέο κράτος. Από εκεί και πέρα κάθε συμβιβασμός θα είναι συνάρτηση του διεθνούς συσχετισμού δυνάμεων, της θέσης της Ελλάδας στο ευρωπαϊκό και το διεθνές διπλωματικό περιβάλλον και βεβαίως των πολιτικών και διπλωματικών χειρισμών των Ελληνικών Κυβερνήσεων.

Πάντως η πειστικότητα των ελληνικών θέσεων δε θα τονωθεί από τα απαρχαιωμένα εθνικιστικά παραληρήματα στα οποία επιδίδονται οι αδιάλλακτοι νεοπατριώτες. Το μόνο που καταφέρνουν άλλωστε είναι να καλλιεργούν ένα κλίμα μισαλλοδοξίας σε μια εποχή που προέχει να καλλιεργήσουμε δημοκρατικό φρόνημα και στις εσωτερικές και στις διεθνείς μας σχέσεις.

5.

Υπάρχει μια ολόκληρη φιλολογία για την ελληνική στάση απέναντι στο γειτονικό κράτος η οποία ξεκινά από τα όρια της απλοϊκότητας και φτάνει σε εκείνα του μακιαβελισμού. Οι πιο αστείες απόψεις έχουν διατυπωθεί απ' όλες τις πλευρές και κυρίως από διανοούμενους και όχι από πολιτικούς.

Η Ελλάδα δεν έχει κανένα λόγο να βλέπει θετικά τη δημιουργία ενός νέου κράτους στην περιοχή της και μάλιστα ενός κράτους που μεταφέρει από το παρελθόν στο παρόν προβλήματα που δε λύθηκαν τότε και κατά πάσαν πιθανότητα

δεν πρόκειται να λυθούν ποτέ. Ωστόσο, ούτε να αναστείλει την ίδρυση του εδικαιούτο, ούτε και μπορούσε να την επηρεάσει. Γι' αυτό θεωρώ ότι η ελληνική στάση ήταν λογική, δεν έφερε καμία αντίρρηση στην ίδρυση του νέου κράτους με μόνη εξαίρεση το ζήτημα της ονομασίας.

6.

Το θέμα της αναγνώρισης στο νέο κράτος του δικαιώματος να χρησιμοποιεί το όνομα Μακεδονία με κάποιον επιθετικό προσδιορισμό, π.χ. Σλαβική Μακεδονία, ή ένα παράγωγο της λέξης Μακεδονία σε συνδυασμό με κάποιον άλλο όρο π.χ. γεωγραφικό, όπως Μακεδονική Δημοκρατία των Σκοπίων, ή του Βαρδάρη, βρίσκεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων από τις πρώτες μέρες της εμφάνισης του προβλήματος. Μια τέτοια λύση έστω και αν αυτή ήταν η μόνη τελικώς εφικτή, ήταν αδύνατο να γίνει αποδεκτή από την Ελλάδα κατά την πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων για λόγους κυρίως διπλωματικής αντίστασης. Σήμερα τα πράγματα έχουν εξελιχθεί, η Ελλάδα έχει διατυπώσει την αντίθεσή της προς τις εθνικιστικές τάσεις των γειτόνων της, έχει εγγράψει μια διεθνή υποθήκη άρνησης την οποία ούτως ή άλλως ούτε μπορεί ούτε και πρέπει υπό τις παρούσες συνθήκες να συνεχίσει. Αντίθετα υπό το βάρος της συμβολικής βίας που ασκείται πάνω της από τη διεθνή κοινότητα, είναι υποχρεωμένη, και πρέπει, να αποδεχτεί μια τέτοια λύση και στη συνέχεια να ζήσει ειρηνικά και, γιατί όχι, φιλικά και αρμονικά με το νέο κράτος. Πάντως πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι πόλεμοι των συμβόλων είναι και αυτοί πόλεμοι όπως και οι άλλοι και ότι οι συμβιβασμοί στους πολέμους γίνονται μετά, και όχι πριν από τη μάχη. Αυτό κάνει και ο κ. Γκλιγκόροφ, αυτό κάνουν και οι δυνάμεις που είναι ευμενείς προς τα αιτήματά του.

7.

Η ελληνική κυβέρνηση νομίζω ότι δεν είχε τη δυνατότητα να παίξει σημαντικό ρόλο στην περιοχή. Μετά τη κατάρρευση του σοσιαλιστικού σχήματος, η Ελλάδα υποβαθμίστηκε διπλωματικά γιατί η εδαφική της επαφή με τα τρία σοσιαλιστικά κράτη της Βαλκανικής και οι σχετικώς καλές σχέσεις μαζί τους, δεν αποτελούσαν πλέον κανενός είδους συγκριτικό πλεονέκτημα για τη χώρα μας. Οι μεγάλες δυνάμεις, αλλά και οι μικρότερες περιφερειακές (π.χ. Ιταλία), αποκατέστησαν άμεσες διπλωματικές, πολιτικές και οικονομικές σχέσεις με τις «νέες» αυτές χώρες και δεν είχαν πια κανένα λόγο να περνούν από τα παλαιότερα δίχτυα των διπολικών συμβιβασμών. Άλλωστε όλα τα ζητήματα της Βαλκανικής και ιδιαίτερα εκείνο της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, είναι ζητήματα μιας παγκόσμιας στρατηγικής του αναπτυσσόμενου καπιταλιστικού κόσμου και ξεπερνούν τις δυνατότητες οποιασδήποτε ελληνικής Κυβέρνησης να τα επηρεάσει. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι δεν υπάρχουν περιθώρια για επιτυχημένους χειρισμούς, αλλά σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να χάνουμε τις αναλογίες των πραγμάτων. Αν

προσθέσουμε την άθλια οικονομική κατάσταση της χώρας και τη γενικευμένη πνευματική και κοινωνική κρίση, καταλαβαίνουμε καλύτερα γιατί τα περιθώρια των ελληνικών χειρισμών είναι άκρως περιορισμένα.

Μιχάλης Σταθόπουλος

1. Ένα όνομα, μια λέξη, η λέξη «Μακεδονία» και η χρήση της από το κράτος των Σκοπίων έγιναν τα τελευταία δύο χρόνια το μεγάλο μας εθνικό πρόβλημα. Συγχρόνως είναι το πιο ακανθώδες εσωτερικό πολιτικό πρόβλημα. Αυτό και όχι π.χ. οι αδιαφανείς ιδιωτικοποιήσεις ή άλλες κοινωνικές αναστατώσεις είναι που μπορεί να ρίξει την κυβέρνηση! Η επίσημη γραμμή κυβέρνησης και αντιπολίτευσης (με την εξαίρεση του ΚΚΕ και – ως ένα βαθμό – του Συνασπισμού) είναι ότι καμιά άλλη χώρα (άρα ούτε τα Σκόπια) δε δικαιούται να χρησιμοποιεί το όνομα *Μακεδονία* που είναι αποκλειστικά ελληνικό. «Ό,τι είναι μακεδονικό, είναι ελληνικό». Η «Μακεδονία» ίσον Ελλάδα. Σ' αυτήν τη φράση-κλειδί κλείνεται η εθνική μας πολιτική. Για την ορθότητά της προσπαθούμε – μάταια! – να πείσουμε τη διεθνή κοινότητα. Οποιαδήποτε υποχώρηση απ' αυτήν θεωρείται τουλάχιστον εθνική μειοδοσία.

2. Το μέγα επιχείρημα για την παραπάνω πολιτική αντλείται από την Ιστορία. Όμως εδώ παρουσιάζεται η μισή Ιστορία. Ασφαλώς και είναι εύκολο να πείσουμε τη διεθνή κοινότητα – και την έχουμε πείσει – για την ελληνικότητα της αρχαίας Μακεδονίας. Αλλά με ένα άλμα από την αρχαία εποχή προσγειωνόμαστε σχεδόν κατευθείαν στον 20ό αιώνα, παρακάμπτοντας σε μεγάλο βαθμό το τι έγινε στους τελευταίους 14 αιώνες στη Μακεδονία. Η περιοχή αυτή, διατηρώντας βέβαια και τον ελληνισμό της, κατοικήθηκε και από άλλους λαούς, κυρίως από Σλάβους, που αποτέλεσαν τελικά το δεύτερο, μετά το ελληνικό, εθνικό στοιχείο της Μακεδονίας. Οι Σλάβοι ρίζωσαν σε πολλά μέρη ιδίως στα βορειότερα της περιοχής. Ας σκεφθούμε μόνο ότι οι μετανάστες της Αμερικής, στη δεύτερη κιόλας γενιά, αισθάνονται Αμερικανοί.

Όταν λοιπόν έφθασε η στιγμή, να απελευθερωθεί η Μακεδονία από τους Τούρκους βρέθηκε με ανάμικτο πληθυσμό. Δεν είχε ενότητα από εθνολογική άποψη, ούτε υπήρχε εθνότητα «Μακεδόνων». Ήταν γεωγραφικός προσδιορισμός. Η Ελλάδα, στους νικηφόρους γι' αυτήν Βαλκανικούς πολέμους (άρα όχι ύστερα από ήττα), μπόρεσε να κρατήσει κάτι περισσότερο του εδάφους (το ακριβές πο-

Ο Μ. Σταθόπουλος είναι Καθηγητής στη Νομική και πρώην Πρύτανης του πανεπιστημίου Αθηνών.

σοστό δεν έχει σημασία), που χαρακτηριζόταν «Μακεδονία». Το υπόλοιπο μέρος έμεινε στους Σέρβους και τους Βούλγαρους. Αν διαβάσει κανείς ελληνικά κείμενα (ιστορικά, πολιτικά κ.λπ.) του μεσοπολέμου, θα βρει ανυποψίαστα διατυπωμένα την απλή αυτή ιστορική αλήθεια. Βέβαια τα όρια της γεωγραφικής περιοχής που ονομαζόταν Μακεδονία ήταν ασαφή (είναι κατά καιρούς μεταβαλλόμενα), πολύ περισσότερο που μετά το αρχαίο κράτος των Μακεδόνων δεν υπήρξε ποτέ μακεδονικό κράτος, που να έχει ανάγκη οριοθετημένου εδάφους. Αλλά, παρά την ασάφεια των βόρειων συνόρων της Μακεδονίας, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός, ότι η Ελλάδα δεν απελευθέρωσε το σύνολο του μακεδονικού εδάφους. Ότι σημαντικό μέρος του έμεινε έξω από τα ελληνικά σύνορα. Η εκούσια μετακίνηση πληθυσμών μετά τους βαλκανικούς πολέμους (Σλάβων προς Βορρά, Ελλήνων προς Νότο κ.λπ.) έφερε μια εκτεταμένη ομοιογένεια πληθυσμών, τουλάχιστον ως προς την εδαφική διάκριση ελληνισμού και σλαβισμού. Και κανείς σήμερα δεν διανοείται να διεκδικήσει μετάθεση των συνόρων μας προς Βορρά και «απελευθέρωση» της Μακεδονίας του Βαρδάρη ή της Μακεδονίας του Πιρίν.

Ύστερα απ' αυτά, πώς μπορούμε να πείσουμε τον κόσμο ότι ό,τι είναι μακεδονικό είναι μόνο ελληνικό; Πώς δεν καταλαβαίνουμε ότι έτσι χάνουμε σε αξιοπιστία, ότι, αντί να ενισχύουμε, αδυνατίζουμε τη θέση μας, ότι, παρά τις όποιες καλές προθέσεις, η στάση μας ζημιώνει το έθνος; Το μεγάλο μας επιχείρημα, η Ιστορία (η ιστορική αλήθεια και μαζί της και η γεωγραφική πραγματικότητα) στρέφεται εναντίον μας. Η Ιστορία δεν σταμάτησε στο Φίλιππο και τον Μέγα Αλέξανδρο.

3. Θα ήταν όμως ακόμη περισσότερο επιζήμιο εθνικά και επίσης αντίθετο με την ιστορική αλήθεια, αν λέγαμε, υποβαθμίζοντας το θέμα, ότι το όνομα τελικά εδώ δεν έχει σημασία, αν υπάρξουν εγγυήσεις στα άλλα, ουσιαστικά προβλήματα. Το όνομα Μακεδονία έχει από μόνο του ιστορική και πολιτιστική αξία. Προϋπάρχει του κράτους των Σκοπίων. Δηλώνει μεγάλα ιστορικά γεγονότα, πρόσωπα της Ιστορίας, αγώνες (απελευθερωτικούς, αντιστασιακούς και άλλους), δηλώνει μια ευρύτατη γεωγραφική περιοχή, γεμάτη δράση ανά τους αιώνες. Όλα αυτά δεν μπορούν να «χωρέσουν» στο στενό πλαίσιο του κράτους των Σκοπίων. Αυτό όμως θα γινόταν, αν το Κράτος αυτό ονομαζόταν απλά «Μακεδονία», αν διεκδικούσε (όπως πράττουν πράγματι τα Σκόπια) μόνο για τον εαυτό του τον όρο αυτόν. Θα ήταν σαν να αρνείται σε άλλους, δηλαδή στους Έλληνες του Βορρά που κατοικούν στην ελληνική Μακεδονία, να ονομάζονται Μακεδόνες, αυτοί που έχουν πολύ παλιότερες ρίζες στη μακεδονική γη. Θα είχαμε έτσι μια προσβολή του ονόματος, άρα της προσωπικότητας των Ελλήνων Μακεδόνων. Θα είχαμε ακόμη, με τη μονοπώληση του ονόματος από τους Σκοπιανούς, οικειοποίηση εκ των πραγμάτων κάθε στοιχείου, ιστορικού, πολιτιστικού κ.λπ., που στην ιστορία αναφέρεται ως μακεδονικό, δηλαδή παραχάραξη της ιστορίας και οικειοποίηση ξένου, δηλαδή μέρους του ελληνικού πολιτισμού. Θα είχαμε τέλος, ανεξάρτητα

από τις οποίες διεθνείς εγγυήσεις ή συνταγματικές διατάξεις, καλλιέργεια μιας «επεκτατικής» νοοτροπίας, που θα έτεινε να θεωρεί ότι ανήκει, έστω μόνο πολιτιστικά ή, ακόμη χειρότερα, και εθνολογικά, στο κράτος «Μακεδονία» ό,τι και έξω από τα σύνορά του είναι μακεδονικό. Έλληνες και Σλάβοι είναι διαφορετικά έθνη. Μακεδονική εθνολογική ενότητα δεν υπάρχει.

Είναι λάθος να πιστεύουμε, όπως πολλοί (ιδίως ξένοι) πιστεύουν, ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί, και από νομική και από ηθική άποψη, στην ευχέρεια επιλογής ονόματος μιας κρατικής οντότητας. Το όνομα ενός κράτους (όπως και ενός φυσικού προσώπου) δεν μπορεί π.χ. να παραπλανά ως προς την ιστορική πραγματικότητα ή να τη διαστρεβλώνει. Στο διεθνές δίκαιο θα μπορούσαμε να έχουμε εμπιστοσύνη (όχι όμως οπωσδήποτε και στους διεθνείς δικαστές).

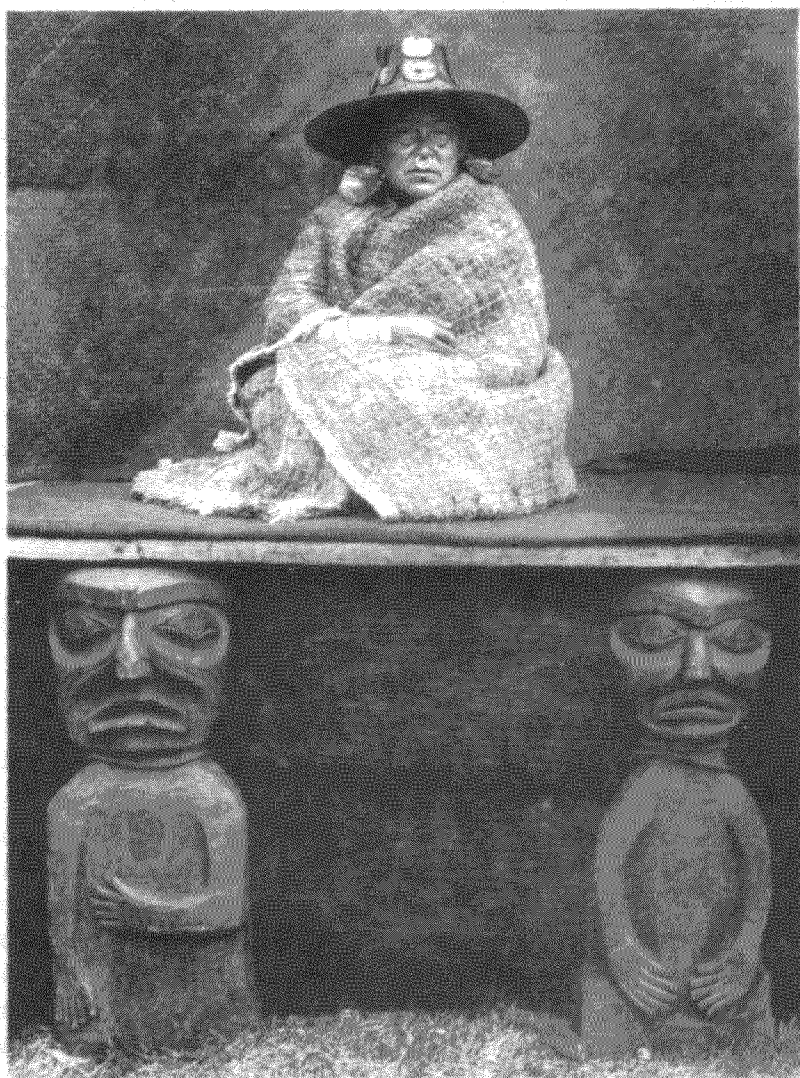
4. Ο συνδυασμός των απλών υπό 2 και 3 αληθειών, που δεν ξεχνιούνται μόνο από πολλούς Έλληνες στη δίνη της καλλιεργούμενης εθνικιστικής φρενιτίδας, αλλά από πολλούς ξένους στο όνομα των όποιων θεμιτών ή αθέμιτων συμφερόντων τους, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι:

Το πρόβλημα είναι η μονοπώληση, όχι η (σύν)χρηση του ονόματος Μακεδονία. Στην ανεπίτρεπτη μονοπώλησή του από τους Σκοπιανούς, αντιτάσσουμε, χάνοντας την ευκαιρία να τους αντικρούσουμε επιτυχώς, την, επίσης ιστορικά αδικαιώτη, δική μας μονοπώληση.

Εφόσον χρησιμοποιηθεί τελικά η ονομασία της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής ένα σύνθετο όνομα για το κράτος των Σκοπίων (Βόρεια Μακεδονία, Σλαβομακεδονία κ.λπ.), ώστε ο αμιγής όρος Μακεδονία να μείνει – όπως ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα – καθαρά γεωγραφικός προσδιορισμός. Μακεδονική εθνότητα – που θα ήθελαν να δημιουργήσουν τεχνητά οι Σκοπιανοί με τη μονοπώληση του όρου – δεν υπάρχει. Το λεγόμενο ότι «η αποδοχή της σύνθετης ονομασίας με το αιτιολογικό του γεωγραφικού προσδιορισμού σημαίνει αυτόματα για τη διεθνή κοινότητα και την αναγνώριση μιας εθνικής μακεδονικής ιδιαιτερότητας εκ μέρους της Ελλάδας» (Κ. Βακαλόπουλος, στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 21-2-93) ηχεί αυθαίρετο, και όχι μόνο λογικά. Οποιαδήποτε προσπάθεια να αποδοθεί εθνολογική σημασία στον όρο «Μακεδονία», χρησιμοποιούμενο σε σύνθετη ονομασία, θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί χωρίς πολλή δυσκολία, με αναφορά στο ότι, όπως δηλώνει το σύνθετο όνομα, υπάρχει και άλλη Μακεδονία, που είναι διαφορετική. Τη διαφορετικότητα της Ελληνικής Μακεδονίας μπορούμε να την τονίζουμε με τη συνεχή και διεθνή χρήση του όρου από μας για τους Έλληνες Μακεδόνες και για κάθε ελληνομακεδονικό στοιχείο με προβολή του ελληνικού τους χαρακτήρα. Έτσι θα αποτρέψουμε τη σύγχυση και θα ήταν αποτελεσματικότερη η απάντηση σε τέτοιες τάσεις του κράτους των Σκοπίων (όσο μπορέσει να παραμείνει ενιαίο κράτος.) Τώρα κάνουμε τα εύκολα δύσκολα. Έχουμε εγκλωβισθεί σε μια αρνητική πολιτική (άρνηση στους άλλους να φέρουν ένα όνομα), που εξ ορισμού είναι πιο αδύναμη πολιτική, αντί να προχωρήσουμε στη θετική (ή «επιθετική» με την καλή έννοια του όρου) πολιτική της μεγαλύτερης

δυνατής διεθνούς ορολογικής παρουσίας του ελληνικού μέρους (και του σημαντικότερου για μας) της Μακεδονίας.

Ανυποχώρητοι πρέπει να είμαστε στα πραγματικά δικάια μας, που στηρίζονται στην ιστορική, και γεωγραφική πραγματικότητα. Η αναγνώριση και των δικαιών των άλλων λαών, όπου υπάρχουν, προστατεύει και το κύρος και την αξιοπιστία μας. Με τέτοιες βάσεις εξυπηρετούνται καλλίτερα τα συμφέροντα της χώρας.

Κόρη αρχηγού της φυλής Nakoaktok, φωτ. Eduard Curtis 1914